

Lublin, dnia 31.08.2022 r.

Dziekan
Wydziału Nauk o Zdrowiu
prof. dr hab. Alina Borkowska

RECENZJA

**rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Filipskiej-Blejder
pt. " Zjawisko występowania aktów przemocy wobec osób starszych"
promotor: prof. dr hab. Robert Ślusarz**

Rozprawa ma formę dopuszczoną przez znowelizowaną Ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016, poz. 882), a więc spójnego tematycznie zbioru artykułów opublikowanych w recenzowanych czasopismach naukowych. Na pracę doktorską mgr Karoliny Filipskiej-Blejder składa się sześć artykułów naukowych opublikowanych w latach 2019 – 2021 w czasopismach: *Journal of Elder Abuse & Neglect*, *Journal of Clinical Medicine*, *Archives of Gerontology and Geriatrics*, *European Geriatric Medicine* oraz *Pielęgniarstwo w Opiece Długoterminowej*, *Gerontologia Polska*. Wyniki zaprezentowane we wspomnianych artykułach Doktorantka dodatkowo poprzedziła stosownym wstępem, dzięki któremu czytelnik zostaje zaznajomiony z omawianą problematyką. Znajduje się w nim również uzasadnienie wyboru tematu w postaci zwrócenia uwagi na fakt, iż pomimo świadomości światowego społeczeństwa akademickiego i naukowego na temat powagi narastającego problemu agresji wobec osób starszych, prowadzenie na szeroką skalę badań epidemiologicznych jest nadal rzadkie. Doktorantka przybliżyła definicję przemocy wobec osób starszych, jej formy, czynniki ryzyka, częstotliwość występowania tego zjawiska. W sposób wyważony wskazuje na ograniczenia prowadzonych do tej pory badań poświęconych omawianemu zagadnieniu. Wskazuje także na możliwie implikacje praktyczne przeprowadzonych

UNIwersYTET MIKOŁAJA KOPERNIKA W TORUNIU
08.09.2022
Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu
L.dz.

badania np. opracowania działań opartych na dowodach ukierunkowanych programów oraz interwencji profilaktycznych. Chciałbym w tym miejscu pochwalić formę, w jakiej informacje te zostały przedstawione. Doktorantka nie stara się przytłoczyć czytelnika nadmiarem informacji pozostających bez związku z realizowaną przez siebie tematyką, ale dokonuje selekcji najważniejszych faktów naukowych, których znajomość okaże się przydatna w toku dalszej lektury rozprawy. Mgr Karolina Filipowska-Blejder formułuje również prawidłowo cel główny pracy oraz siedem problemów i hipotez badawczych, które znajdują odzwierciedlenie w pracach stanowiących cykl publikacji. Zostały przedstawione kryteria włączenia oraz wyłączenia z badań, krótka charakterystyka badanej grupy – 347 osób. Projekt badawczy został zaakceptowany przez Komisję Bioetyczną Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (zgoda nr KB 259/2017 oraz KB 437/2020). Badania miały charakter przekrojowy i dotyczyły pacjentów hospitalizowanych od kwietnia 2017 roku do czerwca 2021 roku w Klinice Geriatrii lub Neurologii Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr Antoniego Jurasza w Bydgoszczy. W badaniu wykorzystano następujące narzędzia: kwestionariusz ankiety własnej, Vulnerability to Abuse Screening Scale (VASS), Geriatryczną Skalę Oceny Depresji (GDS) oraz Skalę Podstawowych Czynności Życia Codziennego (ADL). Testy statystyczne zastosowane w pracy to: test chi-kwadrat, model regresji logistycznej, test U Manna-Whitney'a, korelacja rank Spearmana, ważona kappa Cohena oraz współczynnik korelacji wewnątrzklasowej zarówno inter-rater, jak i intra-rater, analiza Bland- Altmana oraz współczynnika alfa Cronbacha. Wyniki statystyczne z wartością $p < 0,05$ uznano za istotne, a wykonane analizy oceniono w 95% przedziale ufności (CI). Analiza statystyczna w poszczególnych pracach została przeprowadzona prawidłowo.

Ponadto, każda z sześciu publikacji składających się na spójny tematycznie cykl opatrzona została krótkim komentarzem. Na całość rozprawy składa się także podsumowanie, wnioski, streszczenia, bibliografia, wykaz skrótów. Zamykają

ją oświadczenia współautorów, zgody Komisji Bioetycznej, publikacje wchodzące w skład cyklu.

Przechodząc do merytorycznej oceny rozprawy doktorskiej mgr Karoliny Filipskiej-Blejder należy podkreślić, że wszystkie wchodzące w jej skład artykuły zostały już wcześniej pozytywnie ocenione przez niezależnych recenzentów czasopism naukowych. Cztery publikacje zostały opublikowane w czasopismach posiadających *impact factor* [2,3,5,6]. Natomiast prace nr [1] oraz nr [4] w czasopismach polskich o punktacji 40 pkt MEiN, dedykowanym gerontologom. Sumaryczna wartość współczynnika oddziaływania (*impact factor*) punktacji prac wchodzących w skład cyklu publikacji wynosi 10.929 pkt., a punktacji MNiSW: 430 pkt.. Uśredniony współczynnik oddziaływania (*impact factor*) dla czasopism, w których opublikowano wyniki badań wynosi nieco ponad 2,732, a mgr Karolina Filipiska-Blejder jest pierwszym autorem wszystkich publikacji.

Praca otwierająca cykl *Theoretical basics of the issue of the abuse of the elderly* mgr Karolina Filipiska-Blejder ma charakter przeglądu systematycznego i stanowi punkt wyjścia do dalszych analiz. Przedstawia ona aktualne dane z piśmiennictwa i prezentuje najistotniejsze fakty i doniesienia dotyczące zjawiska przemocy wobec osób starszych zarówno w oparciu o polską jak i anglojęzyczną literaturę. Dzięki temu ukazano zjawisko przemocy w sposób różnorodny i wielokierunkowy.

Celem drugiej pracy z cyklu *Prevalence of elder abuse and neglect: screening in Poland families* była próba oszacowania częstości występowania zjawiska przemocy wobec osób starszych i identyfikacji czynników ryzyka związanych z jej wystąpieniem. Uzyskane wyniki dowodzą że niestety blisko 40,00% badanych (tj. 200 respondentów) doświadczyło w przeciągu ostatnich 12 miesięcy aktów przemocy. Większość badanych (68.8%) doświadczyła różnych form przemocy równocześnie. Wśród tych, którzy doświadczyli przemocy, 75.3% doświadczyło przemocy psychicznej, 68.8% przemocy ekonomicznej, 48.1% przemocy fizycznej, a 22.1% doświadczyło przemocy seksualnej.

Czynniki socjodemograficznymi mającymi istotny wpływ na występowanie przemocy była płeć wiek, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia, poziom dochodu.

Trzecia praca *Prevalence and associated factors of elder psychological abuse-a cross sectional screening study, based on a hospitalized community from Poland* służyła przedstawieniu przemocy psychicznej, jako jednej z najczęściej stosowanych oraz najbardziej ukrytych form przemocy wobec osób w podeszłym wieku. Dodatkowo odwołując się do pracy nr 2 określono także najczęstszych sprawców stosowanej przemocy. Najczęstszymi zgłaszanymi konkretnymi formami przemocy psychicznej były: aroganckie i wulgarne odzywki (77.6%), obrażanie i krytykowanie (74.1%), wyśmiewanie (51.7%), zamykanie i izolowanie (46.6%), szantaże i groźby (27.6%). W przypadku tego rodzaju przemocy również potwierdzono wpływ czynników socjodemograficznych zdefiniowanych w pracy nr. 2. Dodatkowo istotnym czynnikiem ryzyka przemocy psychicznej okazały się również choroby przewlekłe. Przeprowadzona analiza wykazała, że partnerzy, małżonkowie lub synowie byli najczęstszymi sprawcami przemocy wobec osób starszych.

W pracy nr 4 cyklu *Predictors of self-reported physical abuse among hospitalized older adults* zostało omówione zjawisko przemocy fizycznej wobec osób starszych. W celu zachowania spójności prowadzonego cyklu zachowano identyczne kryteria włączenia, jak w pracy nr 2 oraz 3. Stwierdzono, niestety że przemoc fizyczna w ciągu ostatnich 12 miesięcy dotknęła co 5 osobę starszą (21.6% z 250 respondentów). Do najczęściej zgłaszanych form przemocy fizycznej ofiary zaliczyły: szarpanie (64.8%), uderzenia (44.4%), kopanie (40.7%), popychanie (35.2%). Przeprowadzona analiza potwierdziła wpływ czynników ryzyka tj. płci żeńskiej, wieku >70 lat, niskiego statusu społeczno-ekonomicznego, mieszkania w mieście oraz występowania chorób przewlekłych na częstotliwość występowania tej formy przemocy.

Praca nr 5 cyklu *High Rate of Elder Abuse in the Time of COVID-19-A Cross Sectional Study of Geriatric and Neurology Clinic Patients* przedstawia wpływ pandemii COVID-19 na rozpowszechnienie przemocy wobec osób starszych oraz charakterystykę

jej czynników ryzyka. Trwająca pandemia COVID-19 mogła spowodować gwałtowny wzrost występowania przemocy m.in. w wyniku izolacji, dystansu społecznego w połączeniu z wzmożonymi stresorami interpersonalnymi. Badania wykazały, iż blisko 45% osób starszych (z 347 respondentów) było ofiarami przemocy. Oznacza to wzrost o ponad 6 punktów procentowych w porównaniu do badań z przed okresu pandemii. Najczęstszym rodzajem przemocy była przemoc psychiczna (72.3%), następnie fizyczna (39.4%) oraz ekonomiczna (36.8%). Interesujące jest również odkrycie, że osoby starsze mieszkające z synem/córką lub konkubentem były bardziej narażone na nadużycia aniżeli osoby mieszkające ze współmałżonkiem. W badaniu wykazano także, że umiarkowana niesprawność (3-4 punkty w skali ADL) i ciężkie upośledzenie funkcjonalne (≤ 2 punkty w skali ADL) częściej predysponowały do wystąpienia aktów przemocy.

Cykl kończy praca *Reliability and validity of the polish version of the vulnerability to Abuse Screening Scale (VASS)* w której dokonano oceny rzetelności i trafności narzędzia VASS w warunkach polskich. Współczynnik alfa cronbacha dla skali VASS (12 itemów) wyniósł 0.89, co świadczy o bardzo dobrej spójności wewnętrznej. Z kolei dla poszczególnych podskal współczynnik alfa cronbacha wyniósł odpowiednio: wrażliwość (vulnerability)- 0.89, uzależnienie (dependence)- 0.76, przygnębienie (dejection)- 0.45, przymus (coercion)- 0.74.

Analiza całego cyklu dowodzi opanowania przez kandydatkę ogólnej wiedzy teoretycznej, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Na pewno stanowi również oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

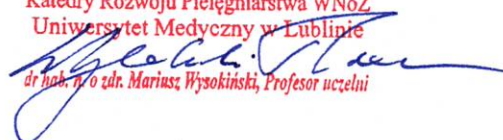
Pragnę podkreślić, że oceniam wysoko rozprawę doktorską mgr Karoliny Filipskiej-Blejder. Podjęta w niej tematyka jest niezwykle ważna i aktualna, poszczególne fazy badań zostały starannie zaplanowane i przeprowadzone, a uzyskane wyniki cechują się wysoką wartością poznawczą. Efektem końcowym pracy jest adaptacja i walidacja polskiej wersji skali VASS. Dzięki temu możliwe będzie w Polsce podjęcie prób oceny występowania przemocy, czy też ryzyka wystąpienia przemocy

wśród osób starszych oraz ujednoczenie podejścia metodologicznego do przedstawianego zjawiska. Warto również podkreślić umiejętność dostosowania projektu badawczego do aktualnych wyzwań. Przejawia się to rozszerzeniem i omówieniem po raz pierwszy w Polsce zagadnienia przemocy wśród seniorów w czasie pandemii COVID-19.

Bardzo podoba mi się, że Doktoranta nie próbowała przemilczeć ograniczeń projektu badawczego, ale wyraźnie je zaznaczyła w formie oddzielnego akapitu, a także podjęła próbę wytyczenia kierunków dalszych badań. Nie można też, nie docenić faktu iż w sposób obszerny przedstawione zostały możliwości implikacji uzyskanych wyników w opiece nad osobami starszymi.

Podsumowując, przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Karoliny Filipskiej-Blejder spełnia wymogi określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) oraz art. 187 Ustawy z dnia 30 sierpnia 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668). W związku z powyższym wnioskuję do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Collegium Medicum w Bydgoszczy o dopuszczenie mgr Karoliny Filipskiej-Blejder do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Mając na uwadze ważność zagadnienia, sposób opracowania zebranego materiału badawczego **wnoszę o wyróżnienie** przedłożonej mi do oceny rozprawy doktorskiej.

p. o. Kierownika
Katedry Rozwoju Pielęgniarstwa WNoZ
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

dr hab. n/o zdr. Mariusz Wysokiński, Profesor uczelni